

INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA MEMÒRIA CIENTÍFICA

CONTROL ARQUEOLÒGIC AL CARRER PARADÍS, NÚM. 12

BARCELONA
EL BARCELONÈS

9-16 DE FEBRER DE 2005

29 DE MARÇ DE 2005

CODI M.H.C.B. 294/04

AUTOR
SERGI PUENTE PERPINYÀ

DATA
20 DE JULIOL DE 2005

CONTROL ARQUEOLÒGIC AL CARRER PARADÍS, NÚM. 12. BARCELONA,
EL BARCELONÈS. 9-16 DE FEBRER I 29 DE MARÇ DE 2005.

EXECUCIÓ: ACTIUM PATRIMONI CULTURAL, SL

DIRECCIÓ TÈCNICA: SERGI PUENTE PERPINYÀ

PROMOCIÓ I FINANÇAMENT: CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

**CONTROL ARQUEOLÒGIC AL CARRER PARADÍS, NÚM. 12. BARCELONA,
EL BARCELONÈS. 9-16 DE FEBRER I 29 DE MARÇ DE 2005.**

SUMARI

1.INTRODUCCIÓ	4
2. MARC GEOGRÀFIC I GEOLÒGIC	4
3. ANTECEDENTS HISTÒRICS I ARQUEOLÒGICS.....	5
4. MOTIVACIÓ.....	6
5. METODOLOGIA	6
6. TREBALLS REALITZATS I RESULTATS DE LA INTERVENCIÓ	7
7. CONCLUSIONS	8
ANNEX 1: DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA	
ANNEX 2: DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA	
ANNEX 3: INVENTARI DE MATERIALS	
ANNEX 4: LÀMINES DE MATERIALS	
ANNEX 5: INVENTARI D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES	

CONTROL ARQUEOLÒGIC AL CARRER PARADÍS, NÚM. 12. BARCELONA, EL BARCELONÈS. 9-16 DE FEBRER I 29 DE MARÇ DE 2005.

1. INTRODUCCIÓ

L'excavació d'una fossa per a la construcció d'un ascensor al subsòl de la finca núm. 12 del carrer del Paradís, ha motivat la realització d'una intervenció arqueològica preventiva atenent el Decret 78/2002 de 5 de març del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic i la normativa urbanística municipal. El terreny afectat per dita obra s'inclou en una Zona d'Interès Arqueològic i d'alt valor històric de la ciutat de Barcelona.

La promoció de l'obra i de la intervenció arqueològica la duu a terme el Centre Excursionista de Catalunya, propietari de la finca.

El seguiment d'obra i excavació arqueològica s'ha dut a terme sota la direcció tècnica de Sergi Puente Perpinyà (Actium Patrimoni Cultural SL), amb la corresponent autorització de la Direcció General del Patrimoni Cultural (Generalitat de Catalunya) i la coordinació tècnica del Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona.

Els treballs d'intervenció arqueològica han permès la localització i documentació parcial d'una estructura d'obra d'època romana recoberta amb un paviment d'*opus signinum*.

2. MARC GEOGRÀFIC I GEOLÒGIC

La intervenció s'ha dut a terme en una zona situada dins el que es coneix com el Pla de Barcelona. Aquesta és la gran unitat morfològica que, juntament amb la Serralada de Collserola, conformen la comarca del Barcelonès.

El Pla de Barcelona està comprès entre els rius Llobregat i Besòs. Està obert al mar, limitat per la Serralada de Collserola i, a migjorn, per la falla que segueix, ran de mar, des del Garraf i el turó de Montjuïc fins el turó de Montgat, més enllà del Besòs.

La falla, originada al moment de la fractura del massís Catalano-Balear, dibuixà el que, a grans trets, havia de ser la costa catalana. Per això, el pla inclinat del peu de Collserola és de basament paleozoic i d'estructura tabular, havent estat afectada per tots els moviments orogènics alpins. Aquesta plana antigament es desdibuixava per petits turons de poca alçada, com el Tàber o el turó dels Ollers, tots ells absorbits amb l'urbanisme de la ciutat de Barcelona.

La finca objecte d'intervenció es situa al Carrer del Paradís núm. 12, en el barri de Ciutat Vella de Barcelona (el Barcelonès). Actualment aquest emplaçament es situa entre la catedral de Barcelona i la plaça de Sant Jaume, molt proper a la seu del Centre Excursionista de Catalunya, on hi romanen les restes del temple romà d'August.

Les coordenades UTM de la finca són:

X : 431290

Y: 4581856

Z: 16,40 m s.n.m.

Mapa de situació. 1:100.000

3. ANTECEDENTS HISTÒRICS I ARQUEOLÒGICS.

La finca on s'ha dut a terme la intervenció arqueològica es troba ubicada aproximadament al centre geogràfic de la ciutat romana de *Barcino*, molt a prop del temple, que presidia el *forum* de la esmentada ciutat. Aquesta zona del centre de *Barcino*, on es creu que estava situat el *forum* és, sense cap mena de dubte, una de les zones més interessants de la *Colonia Iulia Augusta Faventia Paterna Barcino* i punt de partida de les nombroses investigacions que de la Barcelona romana s'han realitzat. El nucli primogènit de *Barcino* el trobem precisament en aquest emplaçament, es tracta del punt geogràfic més alt de l'antiga Barcelona. Aquest turó, anomenat Mont Tàber des d'època medieval¹, va ser el lloc escollit per fundar al final del segle I aC la colònia de *Barcino*. Aquesta fundació va fer-se en un territori que ja havia estat colonitzat anteriorment pel poder romà mitjançant la fundació dels *oppida civium romanorum* de *Betulo* i *Iluro*, però igualment necessària per la situació estratègica al costat d'importants vies de comunicació que ocupava aquest indret.

¹ AAVV., *La ciutat Antiga*. Dins la enciclopèdia *Història de Barcelona*, Barcelona, 1991.pag. 162.

En aquest nucli principal, centre geogràfic de la ciutat, hi estava emplaçat el temple, fet que demostra que des d'el primer moment la colònia de *Barcino* va ser un centre administratiu i religiós de la costa laietana. Aquest temple presidia el *forum*, punt d'intersecció del *cardus maximus* i del *decumana maxima* i centre neuràlgic de la ciutat on transcorria la vida política, social i religiosa. En la seu del Centre Excursionista de Catalunya, finca contigua a la que ha estat objecte de la present intervenció, hi romanen les restes d'aquest temple, destacant part del *podium* i diverses columnes.

Al llarg dels anys i amb l'augment demogràfic la ciutat romana quedarà petita i serà necessari construir fora muralles. Per fer-ho els habitants de l'antiga *Barcino* aprofitaran els grans murs defensius per adossar les seves cases, però deixant de banda el model ortogonal que en època romana s'utilitzava i deixant pas a la irregular trama urbanística d'època altomedieval. L'antic centre polític localitzat al *forum* romà, seguirà, però, existint en època medieval i fins l'actualitat.

4. MOTIVACIÓ

Com ja hem explicat anteriorment l'obra que ha motivat el seguiment arqueològic és l'excavació d'una fossa al subsòl de la finca per a la construcció d'un ascensor. El projecte inicial d'obra preveia una cala de 200 cm x 180 cm de costat; finalment aquestes dimensions han hagut d'ésser ampliadades fins als 200 cm x 250 cm de costat per aconseguir una òptima adaptació de la caixa de l'ascensor a l'espai del cel obert. La profunditat que marcava el projecte d'intervenció era de 130 cm a partir del paviment actual de la finca, profunditat que s'ha assolit.

5. METODOLOGIA

La metodologia emprada en aquesta excavació arqueològica, està inspirada en el mètode de registre utilitzat per E.C. Harris i per A. Carandini. Aquest sistema de registre arqueològic es resumeix bàsicament, en registrar de manera objectiva, els elements i estrats que s'exhumen; els elements construïts i estrats que s'identifiquen (tant els que es conserven en alçat com els que es descobreixen en el subsòl).

Realitzant una numeració correlativa d'aquests, sota la designació d' Unitat Estratigràfica (U.E.) que individualitza uns dels altres. Cada Unitat Estratigràfica es registra en una fitxa on s'indica: la ubicació en el jaciment, les seves característiques físiques, la situació en les plantes i seccions i la posició física respecte a la resta d'unitats estratigràfiques amb les quals es relaciona.

Aquest mètode de registre arqueològic també inclou la realització de material gràfic, el qual està compost per plantes i seccions, aquestes ens donen, respectivament, una visió diacrònica i sincrònica, de les troballes realitzades. I finalment tenim la documentació fotogràfica, imprescindible per a la constància visual dels treballs realitzats.

En motiu de la localització d'una estructura d'època romana, s'ha realitzat l'aixecament topogràfic d'aquesta respecte les restes del temple romà d'August, a instàncies del Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de la Ciutat.

6. TREBALLS REALITZATS I RESULTATS DE LA INTERVENCIÓ

Els treballs de l'actuació arqueològica han consistit principalment en el control de l'excavació de la fossa de l'ascensor i en la documentació de les estructures localitzades. Donada la localització de nivells arqueològics d'època romana, s'ha procedit a l'excavació acurada d'aquests nivells i a la seva documentació exhaustiva.

L'espai reduït on s'ha de realitzar la cala ha requerit el treball únicament de forma manual. L'empresa constructora ha facilitat tant la mà d'obra necessària com les eines per realitzar dita tasca.

La realització d'aquesta cala a permès documentar l'existència de tres estructures de naturalesa i cronologia ben diferenciada. Sota un primer nivell (UE 101) que interpretem com a preparació del paviment actual (eliminat prèvia intervenció), s'han documentat dues clavegueres d'època contemporània. Ambdues estructures estan construïdes amb maó massís i morter de calç, essent la solera de rajoles. Destaca l'absència de l'estructura de coberta de tots dos desguassos. Cal destacar que si bé ambdues clavegueres són contemporànies, el fet que una seccioni parcialment l'altra demostra que no són coetànies. En un primer moment es construí la claveguera UE 105-107, orientada en sentit est-oest, que posteriorment, possiblement pocs anys després, fou substituïda pel desguàs UE 102-104, orientat en sentit NE-SO.

Aquestes dues clavegueres foren realitzades retallant un potent nivell, d'aproximadament 98 cm, constituït per arena argilosa, nombrosos fragments de restes constructives (restes d'estuc, morter de calç, *tegulae*, etc.) i abundants pedres de gran tamany (UE 108). Aquest estrat ha aportat majoritàriament material d'època romana, entre el qual cal destacar una vora de la producció Derivada de Sigillata Paleocristiana, forma Rigoir 15., amb cronologia que gira entorn els anys 370-500 dC., i varis fragments informes de T. Sigillata africana D, amb una ampla cronologia que s'estén entre els segles II- IV dC. Cal destacar, però, que s'hi ha localitzat també dos fragments de ceràmica comuna vidrada d'època medieval o moderna. Per aquest motiu considerem que probablement aquest estrat no fou format en època romana, tot i que no és pot descartar que es tracti d'una possible intrusió.

També en aquest nivell (UE 108) hem pogut documentar la realització d'un retall per situar una de les riestres (UE 112) que forma part dels fonaments de l'actual edifici on es du a terme la intervenció. Aquesta rasa de fonamentació (UE 113) transcorre en sentit NO -SO i, com expliquem a continuació, al ser excavada va afectar l'estructura romana UE 111 i UE 110. El farciment d'aquest retall correspon al número d'UE 114 i estaria conformat per terra flonja, molt poc compactada amb escassa presència de material ceràmic.

Aquest darrer nivell cobreix dues unitats estratigràfiques clarament romanes:

En primer lloc, al lateral nord-oest de la cala, s'hi ha localitzat una estructura realitzada amb morter de calç (UE 111), sobre la qual s'hi conserva les restes d'un paviment *d'opus signinum* (UE 110). Aquesta estructura s'ha documentat en un tram de 2,21 m de llargada en sentit NE-SO i en una amplada d'aproximadament 42 cm. Donada la profunditat que calia assolir en la realització de la cala, aquesta estructura, localitzada a 1,08 m del sòl actual de finca, únicament s'ha pogut observar en una potència màxima de 28 cm. Les restes del paviment *d'opus signinum* es conserven aproximadament a la part central de l'estructura, essent d'1,40 m de llargada, per 44 cm d'amplada i 10 cm de potència. El conjunt

d'aquestes restes clarament continua en sentit NE, mentre que els laterals NO i SO han estat seccionats per la construcció de la fonamentació de l'edifici actual. Per contra, el lateral SE, de perfil rectilini sembla no ser afectat per cap estructura posterior.

D'altra banda, també cobert per la UE 108, s'ha documentat un nivell constituït per arena argilosa de color marró fosc amb abundant material ceràmic i nòduls de morter de calç, que s'adossa a l'estructura UE 110-111. Aquest estrat (UE 109) ha estat excavat únicament fins a la cota 15,06 m s.n.m., que és la profunditat requerida per la fossa de l'ascensor. Entre els materials ceràmics recuperats cal destacar un fragment de base de T. Sigillata, possiblement f. Hayes 91, forma produïda a partir de la segona meitat del segle V dC., i abundants fragments d'àmfora africana. En tot cas, l'estrat és format durant l'època Baix-Imperial.

Finalitzats els treballs d'excavació i donada l'entitat de les restes arqueològiques, el Museu d'Història de la Ciutat i la Direcció General del Patrimoni Cultural han condicionat la realització de la fossa de l'ascensor a la conservació de les estructures romanes. Per aquest motiu el projecte d'obra s'ha modificat amb la finalitat de preservar l'estructura i s'ha cobert de manera indefinida. Les dues clavegueres d'època moderna/contemporània han estat desmantellades amb l'autorització corresponent de la Direcció General del Patrimoni Cultural.

El rebliment indefinit de les estructures romanes s'ha realitzat correctament el dia 29 de març de 2005, també amb la corresponent autorització, col·locant un muret de protecció al lateral, el cobriment amb geotextil i una capa de gravetes.

7. CONCLUSIONS

El control del rebaix d'una fossa per a la instal·lació d'un ascensor a la finca núm. 12 del carrer Paradís ha donat com a resultat la localització d'estructures d'època romana en un punt d'elevat interès històric de Barcelona.

A banda de la localització de dues clavegueres d'època contemporània, vinculades a l'immoble actual, l'actuació arqueològica ha permès documentar un potent nivell de pràcticament 1 m de fondària on s'hi ha exhumat diversos fragments ceràmics d'entre els segles II i VI dC, tot i que compta també amb algun fragment de ceràmica vidrada medieval o moderna. Aquest fet, tot i tractar-se potser d'una intrusió, no permet confirmar que l'estrat correspongui a època romana.

En l'actuació destaca la localització de part d'un paviment d'*opus signinum*, probablement d'època romana, situat sobre una estructura obrada amb pedra i morter de calç. En motiu de les reduïdes dimensions de la cala realitzada i del seccionament de l'estructura per una riosta de l'edifici actual, aquesta únicament s'ha pogut observar en un petit tram de 2,21 m de llargada per 0,42 m d'amplada, disposant d'un mínim de 28 cm d'alçada. Aquest fet dificulta enormement les possibilitats d'interpretació de les restes.

A nivell cronològic tant sols podem determinar que l'estrat que s'adossa per l'est a l'estructura disposa de material ceràmic de finals d'època baiximperial.

En base a les dades extretes durant la intervenció, és difícil realitzar una interpretació d'aquest element, desconeixent la seva funcionalitat. En primer terme destaca, però, el fet que el paviment s'assenti no sobre l'habitual *rudus* sinó sobre una possible plataforma de pedra i morter de calç; en segon terme és important remarcar l'orientació de l'estructura, en sentit NE-SO, poc desviada de la que pren el *podium* del temple d'August. En aquest darrer sentit, cal marcar-hi com a mínim un vincle en

la topografia urbana romana. Atenent algunes de les hipòtesis sobre la situació del *forum* de *Barcino*, l'estructura que s'ha documentat estaria situada aproximadament en un dels extrems del forum¹. En tot cas, l'actuació ha permès constatar l'existència de restes romanes entre el temple d'August i l'absis de la catedral, destacant la potència de la sedimentació arqueològica.

Sergi Puente Perpinyà

ACTIUM PATRIMONI CULTURAL, SL

20 de juliol de 2005.

¹ Granados, O.: "Estructura urbana de la ciutat romana", a Sobrequés J.(Dir.): *Història de Barcelona. 1, La ciutat antiga.*, Enciclopèdia Catalana, 1991.

ANNEX 1: DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

FOT. 1: vista del carrer Paradís, des de l'absis de la catedral (c. de la Pietat).

FOT. 2: vista frontal de les columnes del temple d'August, al c. Paradís núm. 10.

FOT. 3: vista de la claveguera UE 102-104.

FOT. 4: vista de la claveguera UE 105-107.

FOT. 5: detall de l'estructura romana i l'estrat UE 109, amb fragments d'àmfora africana.

FOT. 6: vista vertical de l'estructura UE 110-111.

FOT. 7: vista lateral de l'estructura romana UE 110-111.

FOT. 8: detall del paviment d'*opus signinum*.

FOT. 9: vista de l'estructura abans del seu cobriment indefinit.

FOT. 10: col·locació del geotèxtil.

FOT. 11: col·locació de la capa de gravetes aïllants.

FOT. 12: cobriment final de l'estructura amb ciment.

ANNEX 2: DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA

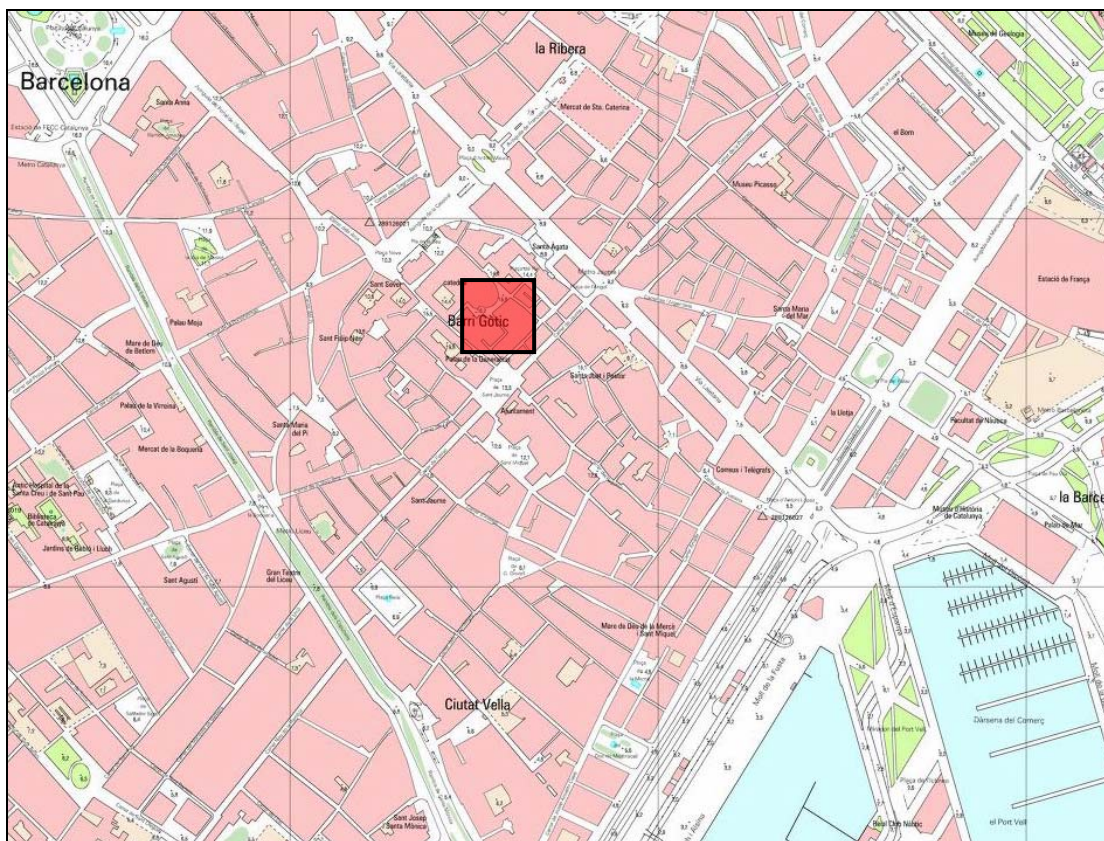
ÍNDEX DE PLANIMETRIA

<i>DOCUMENT</i>	<i>TIPUS</i>	<i>TÍTOL</i>	<i>ESCALA</i>
1	Mapa	Situació topogràfica	1:25.000
2	Plànol	Situació topogràfica	1:5.000
3	Plànol	Situació topogràfica	1:500
4	Plànol	Situació de la cala i de les restes romanes	1:50
5	Plànol	Planta de les restes arqueològiques	1:20

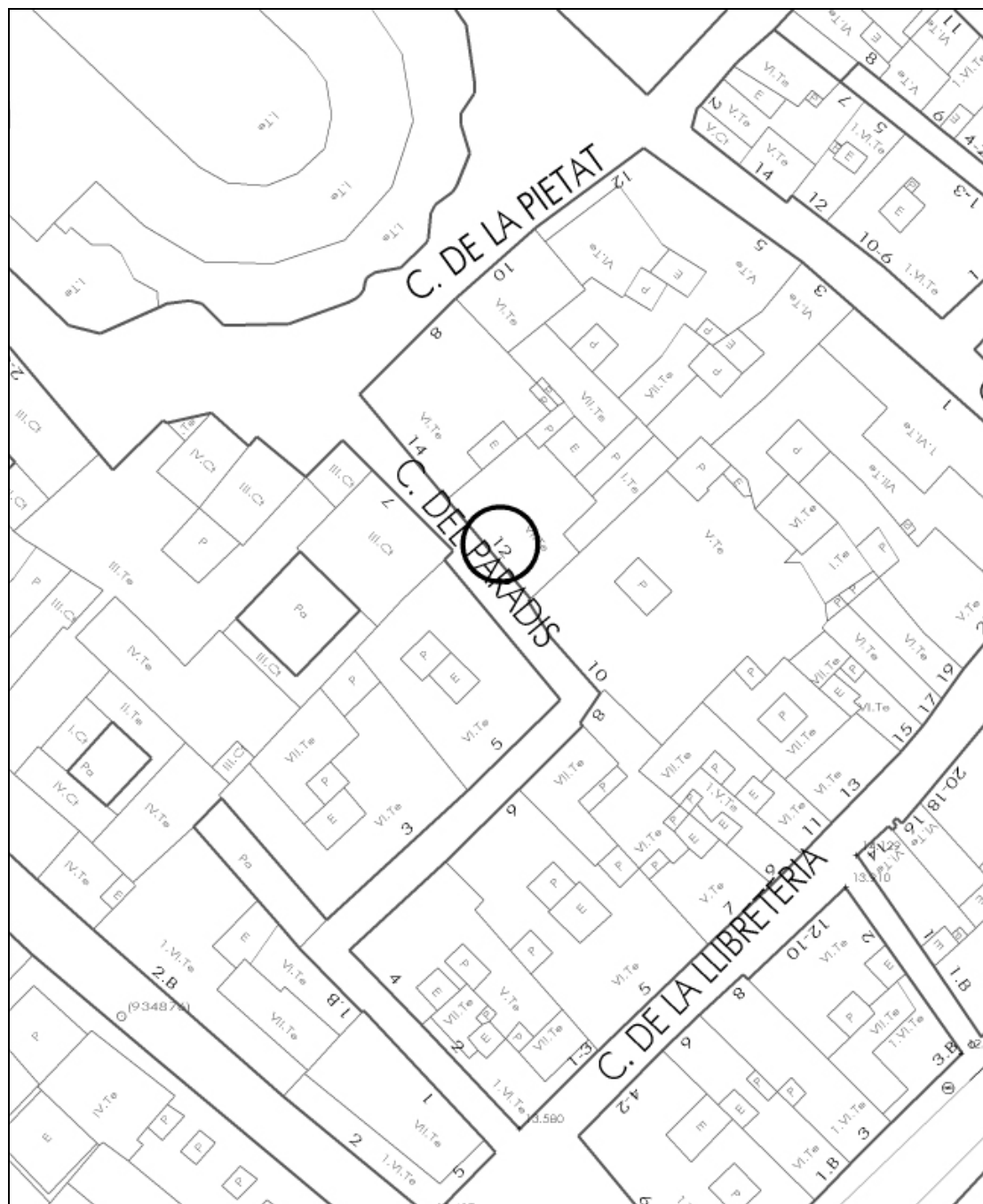

Plànol 1: situació de la intervenció, 1:25.000

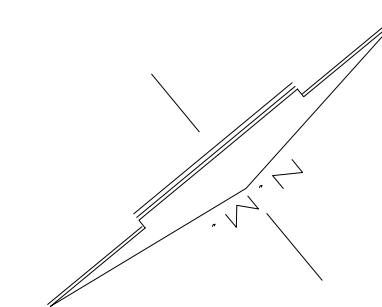

Plànol 2: situació de la intervenció, 1:5.000

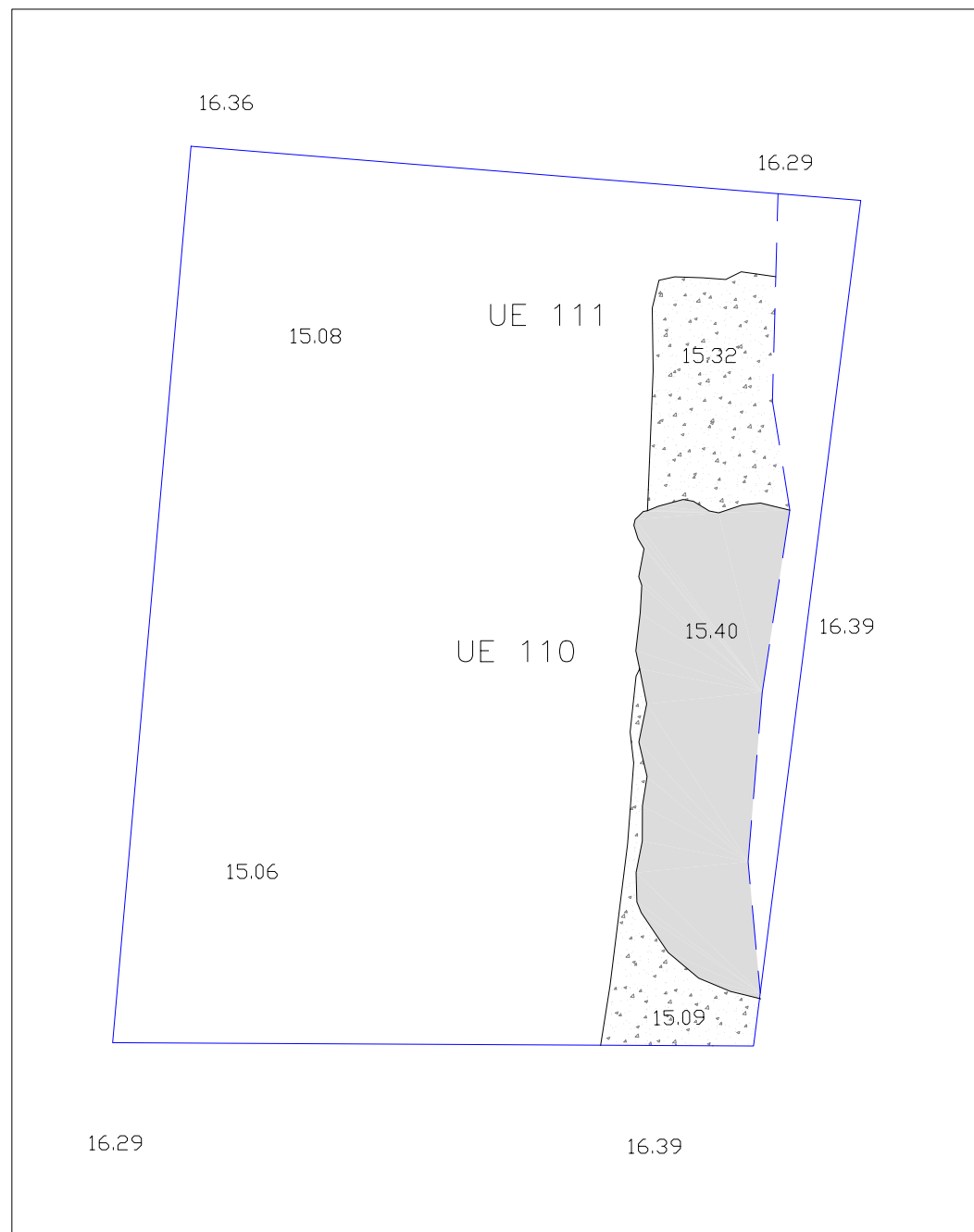

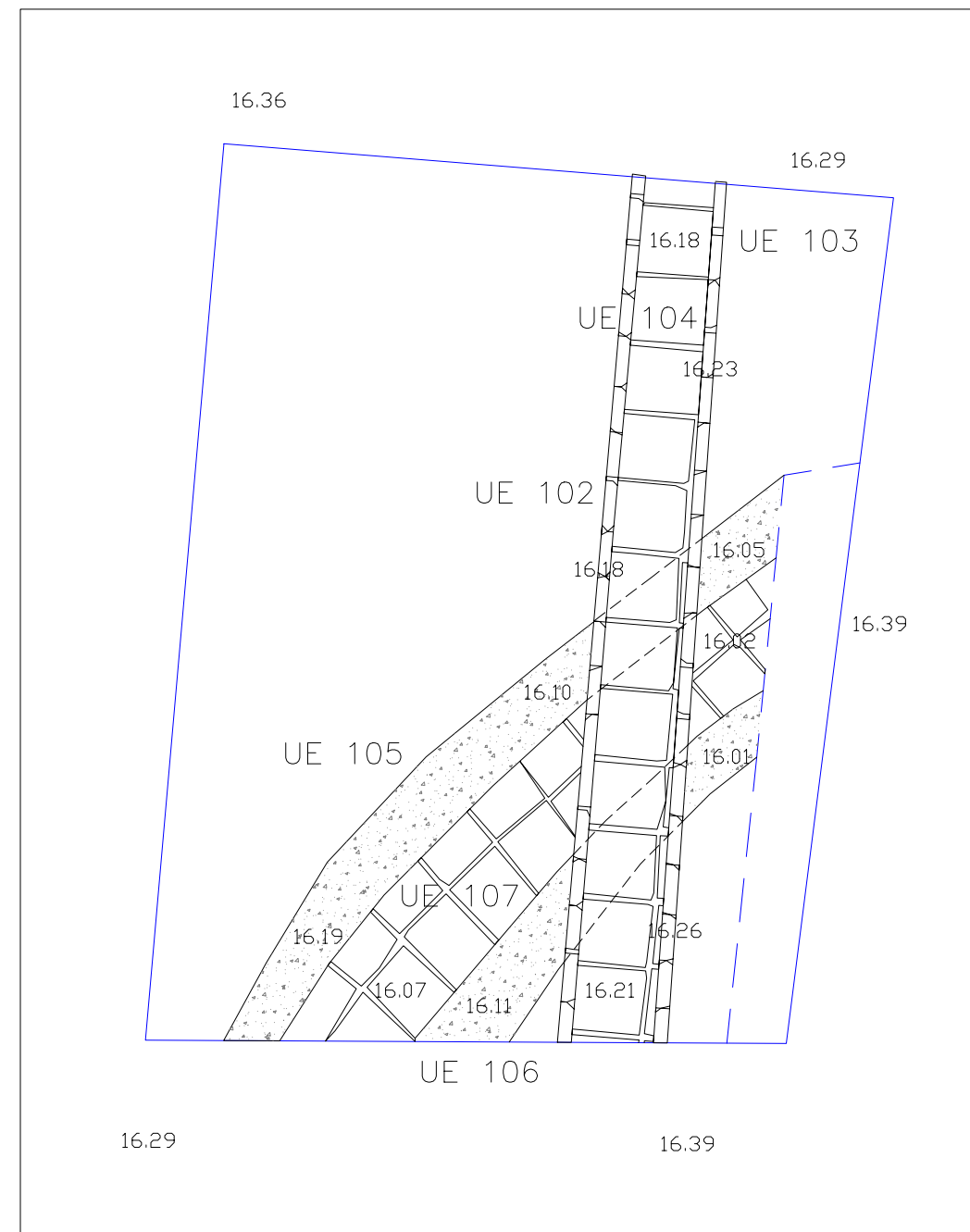
Plànol 3: situació de la intervenció, 1:5.00

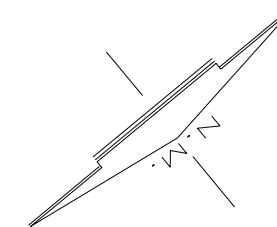
INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA	NÚM. PLÀNOL
C. PARADÍS, NÚM. 12 - BARCELONA	1
TÍTOL DOCUMENT	DATA
SITUACIÓ DE LA CALA I DE LES RESTES ROMANES	22/02/05
PROMOCIÓ I FINANÇAMENT	ESCALA
Centre Excursionista de Catalunya	1/50
DIRECCIÓ ARQUEOLÒGICA	AUTORS
Sergi Puente Perpinyà	Marc Bosch de Doria

RESTES D'ÈPOCA ROMANA

RESTES D'ÈPOCA MODERNA

INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA	NÚM.PLÀNOL
C. PARADÍS, NÚM. 12 · BARCELONA	2
TÍTOL DOCUMENT	DATA
PLANTA DE LES RESTES ARQUEOLÒGIQUES	22/02/05
PROMOCIÓ I FINANÇAMENT	ESCALA
Centre Excursionista de Catalunya	1/20
DIRECCIÓ ARQUEOLÒGICA	AUTOR/S
Sergi Puente Perpinyà	Marc Bosch de Doria

ANNEX 3: INVENTARI DE MATERIALS

INTERVENCIÓ C/ DEL PARADÍS,12

CODI 294/04

SECTOR

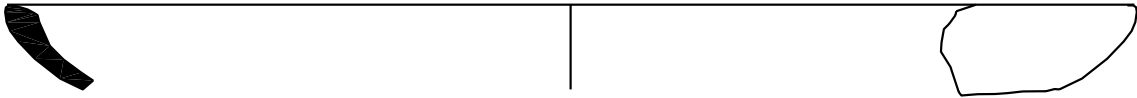
UE	Nº FRAGMEN	DEF FRAGMENT	CODI PRODUCCIÓ	FORMA	TIPOLOGIA	TÈCNICA	PASTA	DEC EXT	DEC INT	ACABAT EXT	ACABAT INT	CRONOLOGIA	OBSERVACIONS	RESTAU RACIÓ	FOTOG RAFA	DIBUI X	MAGA TZEM
108	05	SF	13312	AMF													
108	25	SF	13250														
108	26	SF	14003	FOB													
108	27	BR	14006	FTA													
108	01	PI	13310	AMF													
108	02	NA	13312	AMF													
108	04	NA	13312	AMF													
108	22-24	SF	13312	AMF													
108	06	SF	13112														
108	07	CO	13313	AMF													
108	09	SF	13250														
108	10-14	SF	13312	AMF													
108	15	VO	13121		RIG. 15												
108	16	VO	13251														
108	21	VO	13251														
108	17	SF	13250														

UE	Nº FRAGMEN	DEF FRAGMENT	CODI PRODUCCIÓ	FORMA	TIPOLOGIA	TÈCNICA	PASTA	DEC EXT	DEC INT	ACABAT EXT	ACABAT INT	CRONOLOGIA	OBSERVACIONS	RESTAU RACIÓ	FOTOG RAFIA	DIBUI X	MAGA TZEM
108	18	SF	13312	AMF													
108	08	SF	13312	AMF													
108	20	SF	13251														
108	03	SF	13312	AMF													
108	19	SF	13258														
109	14-19	SF	13312	AMF													
109	01	FO	13115		H. 91												
109	02-05	SF	13312	AMF													
109	06	SF	13309	AMF													
109	13	NA	13312	AMF													
109	07-12	SF	13312	AMF													
114	1	SF	14003														

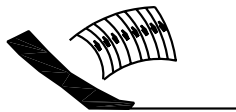
ANNEX 4: LÀMINES DE MATERIALS

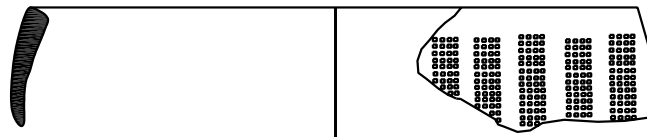
294/04.108.21

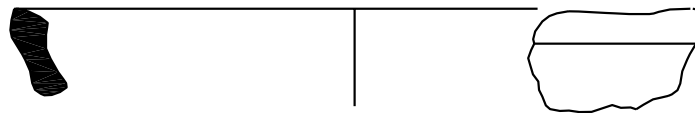
294/04.109.1

294/04.108.15

294/04.108.16

ANNEX 5: INVENTARI D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES

INVENTARI D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES

UE: 101

Definició UE: preparació del paviment actual (superficial)

Composició:

Interpretació:

Relació estratigràfica: cobreix U.E 102, 103,104, 105, 106, 107,108

UE: 102-104

Definició UE: parets laterals (U.E 102, 103) i solera (U.E 104) d'una claveguera

Composició: maó massís (30x15x4) i morter de calç

Interpretació:

Relació estratigràfica: és cobert per U.E 101, farceix U.E 115

UE: 105-107

Definició UE: parets laterals (U.E 105-106) i solera d'una claveguera

Composició: maó massís (30x15x4) i morter de calç

Interpretació: actual

Relació estratigràfica: és cobert per U.E 101, és tallat per U.E 102, 103, 104, farceix U.E 116

UE: 108

Definició UE: estrat

Composició: arena argilosa, restes material construcció (estuc, morter de calç, *tegulae*...) i abundants pedres de gran tamany

Interpretació: actual

Relació estratigràfica: és cobert per U.E 101; és tallat per U.E 115, 116 cobreix U.E 109, 110, 111

UE: 109

Definició UE: estrat

Composició: arena argilosa de color marró fosc amb abundant material ceràmic i nòduls de calç

Interpretació: actual

Relació estratigràfica: és cobert per U.E 108; s'adossa a U.E 110, 111;

UE: 110

Definició UE: estructura

Composició:

Interpretació: paviment d' *opus signinum*

Relació estratigràfica: és cobert per U.E 108; cobreix U.E 111; s'hi adossa U.E 109

UE: 111

Definició UE: estructura

Composició: pedra escairada i morter de calç

Interpretació: estructura indeterminada

Relació estratigràfica: és cobert per U.E 108, 111; s'hi adossa U.E 109

UE: 112

Definició UE: estructura

Composició: morter blanc i grans carreus

Interpretació: riostra de l'edifici actual

Relació estratigràfica:

UE: 113

Definició UE: retall

Composició:

Interpretació: rasa de fonamentació UE 112

Relació estratigràfica: talla a UE 108 i 109

UE: 114

Definició UE: farciment

Composició:

Interpretació: farciment rasa UE 113

Relació estratigràfica: farceix U.E 113

UE: 115

Definició UE: retall

Composició:

Interpretació: rasa de construcció de la claveguera formada per U.E 102, 103, 104

Relació estratigràfica: talla U.E 105, 106, 107, 108; és farcit per U.E 102, 103,104

UE: 116

Definició UE: retall

Composició:

Interpretació: rasa de contrucció de la claveguera formada per U.E 105, 106,107

Relació estratigràfica: talla U.E 108, és farcit per U.E 105,106,107

